

УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗПОДІЛУ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ МІЖ РЕГІОНАМИ

У статті розглянуто деякі аспекти фінансового вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів України. Визначено тенденції формування джерел доходів місцевих бюджетів, їх структуру та перспективи подальшого розвитку. Для ефективного розподілу фінансових ресурсів між регіонами запропоновано частину податкових доходів, таких як ПДВ та акцизний збір, передати місцевим бюджетам, створити фонди фінансового вирівнювання.

Some aspects of the financial equalization of the social and economic development in the Ukrainian region, have been considered in the article. The tendencies of the formation are identified of the local budgets, their structure and prospects of the further development, have been found out. For the effective distribution of the financial resources among the regions, such proposals have been made: part of the tax receipts, such as VAT (Value-added tax) and excise tax should be referred to the local budgets (the funds of equalization both level).

Постановка проблеми у загальному вигляді. Для зростання добробуту населення країни доцільно проводити дослідження фінансового вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів України.

Важливою основою розвитку демократичної держави є самостійність і незалежність місцевого самоврядування. Прийняття Конституції України зумовило необхідність проведення такої економічної політики, яка б передбачала послідовне розв'язання завдань соціально-економічного розвитку регіонів. Останнє потребує реформування міжбюджетних відносин, що пов'язано з реформуванням місцевого самоврядування, адміністративно-територіального устрою, податкової системи, бюджетної системи України [1, с.78].

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблема досліджувалася в працях таких авторів як: О. І. Демків, О. В. Зварич, Н. В. Крисюк, І. М. Никитюк, Т. Б. Стефанюк, Д. І. Федулова та інших. Існуючі дослідження розподілу фінансових ресурсів між регіонами держави є недостатньо повними. Більше уваги приділено впливу фінансової кризи на динаміку та структуру зведеного бюджету України [2, с.17]. Але особливостям існуючих міжбюджетних відносин та фінансовому вирівнюванню між регіонами України приділяється недостатньо уваги.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Для сучасного стану економіки країни необхідно більше уваги приділяти міжбюджетним відносинам та аналізу фінансового вирівнювання регіонів України, що буде сприяти ефективному розподілу фінансових ресурсів.

Постановка завдання. Мета статті – на підставі результатів огляду літературних джерел та узагальнення статистичних даних надати пропозиції щодо ефективного розподілу фінансових ресурсів між регіонами України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним призначенням систем показників фінансового вирівнювання регіонів за видами економічної діяльності є обґрунтування управління фінансовими ресурсами з урахуванням податкоспроможності окремих регіонів і оцінка динаміки та структури місцевих бюджетів, на основі нового бюджетного кодексу [3, с.87].

Основою фінансової бази органів місцевого самоврядування є місцеві бюджети, їх понад 10 тисяч: Автономної республіки Крим, 24 областей, міст Києва та Севастополя,

районів, міст, селищ і сіл. Свідченням посилення впливу органів місцевого самоврядування на розвиток економічних і соціальних процесів у регіонах і в державі в цілому є зростання частки місцевого бюджету України, яка збільшилася з 36,7% у 2005 році до 40,7% у 2010 році [4, с.18].

Ключову роль у становленні системи місцевих бюджетів відіграють їхні доходи та способи, на основі яких вони формуються.

Аналіз динаміки та структури доходів зведеного бюджету України, у тому числі, державного та місцевого у 2007–2010 роках, наочно відображено в табл. 1. В табл. 1 також розглянуто тенденцію формування доходів місцевих бюджетів України.

Таблиця 1

Динаміка та структура доходів зведеного бюджету України, у тому числі, державного та місцевого у 2007–2010 роках [5, с.52]

Рік	Темп росту до 2007 р., %			Структура, %	
	Зведений бюджет	Державний бюджет	Місцевий бюджет	Державний бюджет	Місцевий бюджет
2007	100,0	100,0	100,0	77,4	22,6
2008	123,0	126,9	115,2	76,8	23,2
2009	163,9	155,5	192,4	73,5	26,5
2010	222,0	215,6	243,9	75,2	24,8

Аналіз розрахунків, наведених в табл. 1, свідчить про те, що у 2010 році порівняно з 2007 роком прискореними темпами зростали місцеві бюджети у порівнянні з державним бюджетом. У результаті цього частка місцевих бюджетів в обсязі доходів зведеного бюджету зросла з 22,6% до 24,8%.

В табл. 2 відображено джерела доходів місцевих бюджетів, такі як податкові та неподаткові. Серед податкових надходжень найбільшу частку в місцевих бюджетах складають податки з фізичних осіб, а серед неподаткових надходжень – офіційні трансферти. Про це наочно свідчать дані табл. 2.

Таблиця 2

Структура доходів зведеного бюджету України, у тому числі державного та місцевих у 2010 році [5, с.54–55]

Джерела доходів	У % до загальної суми бюджету		
	Зведений бюджет	Державний бюджет	Місцеві бюджети
Податкові, з них	76,3	75,0	80,2
– податок з фізичних осіб	15,4	-	62,1
– податок на прибуток підприємств	16,1	21,2	0,05
– ПДВ (податок на додану вартість)	30,9	41,1	-
Акцизний збір	44,2	5,7	0,05
Неподаткові надходження	20,3	23,5	10,4
Інші надходження	3,4	4,3	3,4
Офіційні трансферти, цільові доходи	6,3	7,0	20,0
Всього	100,0	100,0	100,0

Аналіз розрахунків зведеного, у тому числі, державного та місцевих бюджетів у 2010 році, свідчить про те, що податкові надходження складають 80,2% від загальної суми місцевих бюджетів, що на 5,2% пункту більше порівняно з державним бюджетом і на 3,9% пункту порівняно зі зведеним бюджетом.

Питання бюджетної політики, її вплив на загальний стан економіки і фінансової

системи в цілому набули останнім часом особливого значення.

Зазвичай, основою фінансової бази органів місцевого самоврядування є місцеві бюджети. Посилюється вплив органів місцевого самоврядування на розвиток економіки і соціальних процесів у регіонах.

Правила бази формування місцевих бюджетів сьогодні визначаються Конституцією України, Законами України «Про бюджетну систему в Україні», «Про систему оподаткування», Бюджетним кодексом України [5, с.89].

Місцеві бюджети потрібно розглядати як важливу фінансову категорію, основу якої становить системи фінансових відносин, а саме:

- відносини між органами місцевого самоврядування і господарськими структурами, що функціонують на даній території [6, с.56];
- відносини між місцевою владою і населенням даної території, що складаються при мобілізації коштів місцевих бюджетів;
- відносини між органами місцевої влади різних рівнів в перерозподілі фінансових ресурсів;
- відносини між місцевими бюджетами і державним бюджетом.

Новою редакцією Бюджетного Кодексу розширено перелік міжбюджетних трансфертів, що передаються з державного бюджету місцевим. Зокрема у ст. 97 до переліку таких трансфертів (окрім тих, що передбачалися в попередній редакції Бюджетного Кодексу) включено додаткову дотацію на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів, а також інші додаткові дотації [5, с.93].

Фінансове вирівнювання – це процес усунення вертикальних та горизонтальних дисбалансів. У процесі фінансового вирівнювання здійснюються заходи щодо перерозподілу фінансових ресурсів між ланками системи бюджетів по вертикалі, так і між «бідними» і «багатими» територіями по горизонталі. Мета фінансового вирівнювання – перерозподіл фінансових ресурсів на користь тих владних рівнів, котрі мають вертикальні й горизонтальні фіскальні дисбаланси з метою їх усунення.

На прикладі Одеської області проаналізуємо динаміку структури доходів місцевих бюджетів (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка структури доходів місцевих бюджетів Одеської області у 2010 р. порівняно з 2008 р., % [7, с.39]

Джерела доходів	2008 рік	2010 рік	Зміни (+, -)
Доходи всього, у т.ч.:	100,0	100,0	-
податкові	37,1	41,7	4,6
неподаткові	11,4	5,1	-6,3
доходи з капіталу	7,0	4,5	-2,5
цільові доходи	0,4	0,2	-0,2
Офіційні трансферти	44,1	39,5	-4,6
Інші доходи	-	6,0	6,0

Результати розрахунків показують, що у 2010 році порівняно з 2008 роком зросла частка податкових джерел доходів на 4,6% пункту при зменшенні частки неподаткових джерел.

Якщо порівняти структуру доходів місцевих бюджетів Одеської області зі структурою доходів місцевих бюджетів України, то можна зазначити, що податкові джерела займали у 2010 році по Україні на 38,5% пункту більше, ніж по області.

Для ефективного розподілу фінансових ресурсів між регіонами необхідно частину податкових доходів, таких як ПДВ та акцизний збір, передати місцевим бюджетам.

Подана інформація структури доходів місцевих бюджетів відбиває сутність економічної політики держави у той час [8, с.61].

У майбутньому необхідно приділити особливу увагу питанням покращення життєвого рівня населення. Для цього необхідно при формуванні доходів місцевих бюджетів за рахунок податків, що стягуються із жителів відповідної території, використовувати принципи еквівалентності, тобто, виходячи із податкоспроможності регіонів, коефіцієнт платоспроможності (Кпл) розраховується так:

$$K_{пл} = \frac{\text{ВВП на 1 особу регіону}}{\text{ВВП на 1 особу України}} \quad (1)$$

Автори статті рекомендують створити фонди фінансового вирівнювання як на рівні центральної влади, так і на рівні регіональному. Вказані фонди могли б формуватися за рахунок частини загальнодержавних податків і внесків територій із високою платоспроможністю на сонові діючого законодавства України.

У 2010 році розподіл субвенцій на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку регіонів здійснювався відповідно до постанови «Про затвердження порядку використання у 2010 році субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на соціально-економічний розвиток регіонів» від 7.03.2010 р. № 422 [1, с.80].

На рис. 1 наведено структуру трансфертів місцевим бюджетам, обсяги яких затверджено в Державному бюджеті України на 2010 р. (млн. грн.)

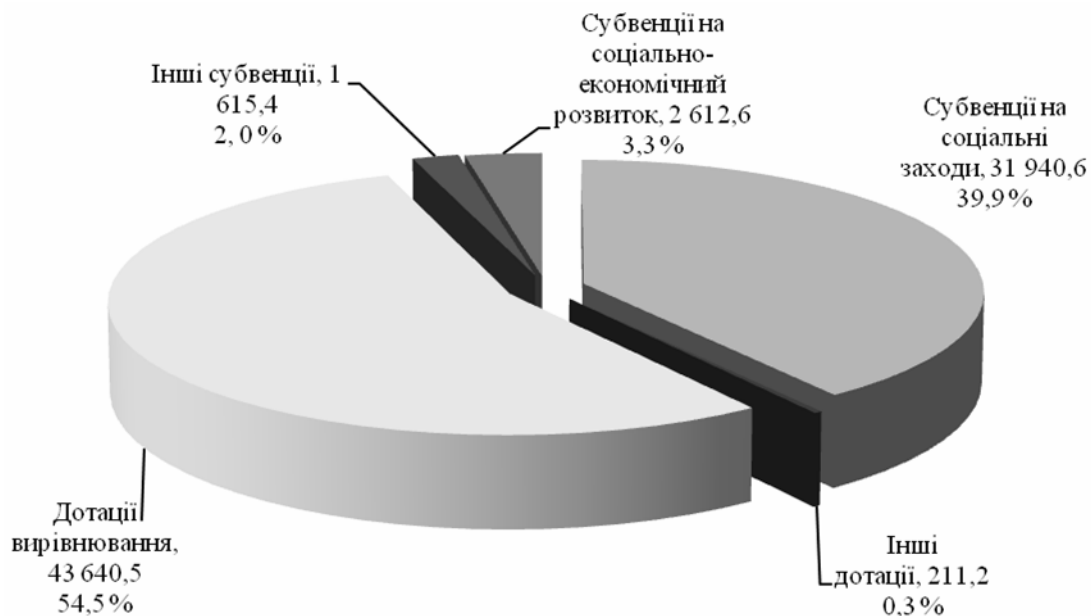

Рис. 1. Структура трансфертів місцевим бюджетам, обсяги яких затверджено в Державному бюджеті України на 2010 р. (млн. грн.)

Дані рис. 1 свідчать про те, що дотації вирівнювання складають 54,5% від загальної суми трансфертів. У майбутньому у 2013–2015 роках дотації вирівнювання можуть складати 70%.

Проблема впровадження нової системи фінансового вирівнювання – це проблема, яка не може бути розв’язана лише Міністерством фінансів України. Вона потребує комплексної роботи всіх органів виконавчої та законодавчої влади, наукових установ [9, с.11].

Для прискорення її розв’язання необхідно передусім завершити роботу над визначенням норм соціальних витрат, або соціальних стандартів по окремих галузях з тим,

щоб досягти однакового забезпечення населення благами на послугами за рахунок бюджетів на різних територіях.

Висновки і перспективи подальших розробок. Для успішного здійснювання вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів необхідно:

- зменшити кількість збиткових галузей завдяки надходженням внутрішніх резервів;
- збільшити частку доходів місцевих бюджетів в обсязі ВВП та зведеного бюджету України;
- довести коефіцієнт платоспроможності Одеської області до 1,3;
- довести частку дотацій вирівнювання в загальній сумі трансфертів до 70% замість 54,5% у 2010 році;
- створити фонди фінансового вирівнювання як на рівні центральної влади, так і на рівні регіональному;
- довести частку витрат на соціально-культурні заходи населення в загальному обсязі витрат місцевих бюджетів регіонів України до 70%, замість 62% у 2010 році.

Виконання цих заходів буде сприяти підвищенню життєвого рівня населення країни. За умови загальної дефіцитності бюджетних ресурсів нова модель фінансового вирівнювання, запроваджена новим Бюджетним Кодексом України, породжує нові проблеми в організації системи відносин між бюджетами різних рівнів, що буде сприяти ефективному соціально-економічному розвитку регіонів України.

Список використаної літератури

1. Демків О. І. Вплив фінансової кризи на бюджети органів місцевого самоврядування / О. І. Демків // *Фінанси України*. – 2011. – № 8. – С. 76–82.
2. Белозорова Л. С. Вплив фінансової кризи на динаміку і структуру зведеного бюджету України / Л. С. Белозорова, Ф. Ф. Стасюк // *Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць*. – Одеса. – 2012. – № 4 (47). – 411 с.
3. Стефанюк Т. Б. Актуальні аспекти міжбюджетних відносин в світі нової редакції Бюджетного кодексу України / Т. Б. Стефанюк, Н. В. Красюк // *Фінанси України*. – 2011. – № 2. – С. 86–96.
4. Статистичний щорічник України за 2011 рік: [за ред. Осауленко О. С.]. – К.: Консультант, 2012. – 572 с.
5. Статистичний щорічник України за 2010 рік: [за ред. Осауленко О. С.]. – К.: Консультант, 2011. – 570 с.
6. Никитюк І. М. Фінансовий звіт про виконання бюджету – віддзеркалення діяльності влади та добробуту людей / І. М. Никитюк // *Фінанси України*. – 2007. – № 3. – С. 155–160.
7. Статистичний щорічник Одеської області за 2010 рік: [гол. ред. Копилова Т. В.]. – Одеса, 2011. – 532 с.
8. Зварич О. В. Середньострокове прогнозування доходів бюджету та їх взаємозв'язок з макроекономічними показниками / О. В. Зварич // *Фінанси України*. – 2011. – № 8. – С. 59–75.
9. Федулова Л. І. Фінансування інновації у посткризовий період: збалансованість фінансової й інвестиційної політики / Л. І. Федулова // *Фінанси України*. – 2011. – № 8. – С. 10–15.